

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 538. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721243303328/facsimile.pdf> (tilgået 10. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

Somme har direkte frakendt stykket en sådan, fx. Ingemann-spezialisten Niels Kofoed, der omtaler det som »[d]enne løse og langtrukne farce« og »et dårligt arbejde« (*Den ukendte Ingemann*, 1996, p. 102). Et gennemgående træk, der dog dukker op i de mest forskelligartede forbindelser, er netop det litteraturpolitiske. Som det fremgår af noterne, udspiller der sig næsten ikke en eneste scene, der ikke direkte eller indirekte giver anledning til travestering af eller hib til Ingemanns da foreliggende forfatterskab – og til skribenter, der forekom Heiberg at være beslægtet med ham. Derfor går det både ud over sprognanden Fr. Hoegh-Guldberg (der delte Ingemanns hejtidelige patos) og den på komediens tid i enhver henseende afdøde original C. F. Reiser (der bare var en dårlig skribent).

Momentet af litteraturkomedie i *Julespøg* var egnet til at ophidse gernysterne blandt samtidens digtere, momentet af spex til at så tvivl om forfatterens seriøsitet. Begge dele skete. »Julespøg og Nytaarslojer« vakte (...) en (...) mageløs Forbitrelse« (*Pros. Skr.* VI, 1861, p. 281), skrev Heiberg selv tilbageskuende i en senere artikel, »Folk og Publicum« (1842; i artiklen bestemmes det første begreb som en organisk organisation, det andet som et planløst sammenrend). Forfatterkollegaen Poul Martin Møller afgiver foråret 1817 i et brev til kritikeren Peder Hjort denne bagatelliserende vurdering af vennens værk: »Heibergs Nytaarslojer er visselig noget ret nydelig Dukketøj [dvs.: nips, legetøj]; men ligner da ikke mere St. Hans Aftens Spillet end en Tinsoldat ligner Orlando furioso [Ariostos helteepos *Den rasende Roland* fra 1516].« (Morten Borup (udg.): *Poul Møller og hans Familie i Breve I*, 1976, nr. 18, p. 33). Det primære offer for Heibergs travesterende komedie, B.S. Ingemann, valgte at forholde sig tavs i situationen, men kommenterede den – ikke uden bitterhed – i sine sene erindringer (Ingemann: *Levnetsbog og Tilbageblik*, udg. af Jens Keld, DSL, 1998, p. 291, 302, 322). Derimod buldrede N. F. S. Grundtvig frem til sin vens undsætning med et langt, knortet og stedvis uklart digt, »Første Rimbrev, til Bernhard Ingemann« (udg. marts 1817 i Grundtvigs eget tidsskrift *Danevirke II* og optrykt i N. F. S. Grundtvigs *Poetiske Skrifter IV*, 1882, p. 369-83), hvis hovedidé ligger i skildringen af Heiberg og hans fæller som uartige skoledrenge og af

Julespøg som en ligegeyldig drengestreg. Heiberg, der var sin modstander klart overlegen i vid og elegance (aldrig Grundtvigs forcer), svarede igen med publikationen *Ny A-B-C-Bog i en Times Undervisning til Ære, Nyte og Fornøjelse for den unge Grundtvig. Et pædagogisk Forsøg af Johan Ludvig Heiberg* (1817, optrykt i *Pros. Skr.* X, 1861, p. 3-30). Nu skulle Grundtvig lære at læse! Skriften var, helt ud i typografien, en efterligning af datidens rimede ABC'er, og flere af rimene indeholder ganske grove hib til Grundtvig og hans aktuelle, problematiske situation. Fejden fortsatte med indlæg fra begge parter og kommentarer fra udenforstående (herom i F. Lundgreen-Nielsen: *Det handlende ord: N. F. S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik II*, 1980, p. 712f), men afsluttedes forsonligt.

3. Aprilsnarrene, Recensenten og Dyret, Nei: vaudeviller

Det har ovenfor (p. 528) været omtalt, at Heiberg, umiddelbart efter at han var slæt igennem som den danske vaudevilledigter *par excellence*, desuden leverede en genreteoretisk redegørelse til forklaring af og forsvar for denne sin særlige dramaform. Ligeledes, at sådanne redegørelser fra Heibergs hånd skatter til Hegels spekulative filosofi: Hvert genrebegreb udvikler sig i kraft af en immanent dynamik gennem triadiske forløb til stadig højere (mere komplexe) former.

Med de tre stjerneexemplarer på den Heiberg'ske vaudeville, som legges frem i dette bind, er det nok værd at dvæle lidt ved, hvordan digteren – som sin egen teoretiker – definerer genren. Hovedkilderne hertil er: *Om Vaudevillen som dramatisk Digtart og om dens Betydning paa den danske Skueplads* (udg. separat 1826, optrykt i *Pros. Skr.* VI, 1861) og »Svar paa Hr. Prof. Oehlenschlägers Skrift «Om Critiken i Kjøbenhavns flyvende Post over Væringerne i Miklagard»« (oprindelig trykt i *Kjøbenhavns flyvende Post* 1828, optrykt i *Pros. Skr.* III, 1861), to arbejder, det lønner sig at studere i sammenhæng. Af titlerne alene fremgår det karakteristiske forhold, at Heibergs litteraturteori udspringer af og tjener ham som